

Maria Ewa Szatlach

Interregionalizm jako strategia polityczna Unii Europejskiej na przykładzie relacji UE–Ameryka Północna i Południowa

1. Wprowadzenie

Jednym z charakterystycznych i istotnych zjawisk globalnych we współczesnym świecie jest proces intensyfikacji współpracy państw na poziomie regionalnym oraz w szerszej perspektywie kontynentalnej, którego rzeczywistą wizualizacją stają się ugrupowania integracyjne oraz procesy interregionalizmu, rozumianego jako porozumienia o współpracy pomiędzy państwami lub ugrupowaniami¹.

Interregionalizm, choć powinien być postrzegany jako oddzielne zjawisko, nie może być analizowany w całkowitej izolacji od regionalizmu, który z kolei – w opinii wielu ekspertów – przeszedł przez dwie główne generacje (czy też fale). Początek pierwszej z nich sięga zakończenia drugiej wojny światowej i kończy się w latach 70. XX w., druga rozpoczęła się w połowie lat 80. XX w.²

Pierwsza generacja regionalizmu często dość wąsko definiowała swoje główne cele i skupiała się przede wszystkim i na rozwoju stosunków han-

¹ *Wymiana handlowa Unii Europejskiej z wybranymi regionami świata*, red. J. Rymarczyk, M. Wróblewski, Wrocław 2004, s. 5.

² F. Soderbaum, L. Van Langenhove, *Introduction: The European Union as a Global Actor and the Role of Interregionalism*, „Journal of European Integration” September 2005, vol. 27, issue 3, s. 254.

dlowych (lub bezpieczeństwa). Jej najlepszym przykładem jest Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), która promowała tworzenie podobnych do europejskiego wolnych obszarów handlu i wspólnego rynku na innych kontynentach w latach 60. i 70. XX w. Należy wspomnieć, że – pomimo tego głównie handlowego charakteru – pierwsza generacja regionalizmu posiadała również pewne intencje polityczne, jak w przypadku EWG, gdzie główną siłą napędową połączenia gospodarek Francji i Niemiec była idea bezpieczeństwa i przeciwdziałania wojnie, z tym że narzędziem do osiągnięcia tego celu była integracja gospodarcza.

Druga fala regionalizmu jest bardziej złożona i rozległa, i – oprócz charakteru ekonomicznego – posiada również polityczny, którego nie miała poprzednia. Bazuje ona na bliskich związkach wewnątrzsektorowych i zakres jej funkcjonowania dotyczy nie tylko regionalnych obszarach wolnego handlu czy też powstania aliansów obronnych. Generacja ta zawiera aspekty ekonomiczne, polityczne, społeczne i związane z kulturą, dotyczy problemów sprawiedliwości, bezpieczeństwa, ochrony środowiska naturalnego oraz tożsamości – i w tym szerokim kontekście spraw nie jest już tylko repliką wczesnego etapu integracji europejskiej³. Unia Europejska jest być może przykładem najbardziej rozwiniętego regionalizmu drugiej generacji, który do pewnego stopnia jest procesem zorientowanym „na zewnątrz” i połączonym z globalizacją.

Autorzy zajmujący się problematyką regionalizmu twierdzą, że współczesny świat obserwuje pojawienie się kolejnego stadium rozwoju regionalizmu – trzeciej generacji. Ten etap charakteryzuje się o wiele silniejszym zorientowaniem regionów na zewnątrz, które zaczynają odgrywać coraz ważniejszą rolę w stosunkach międzynarodowych w kilku obszarach: globalnym, regionalnym i na szczeblu współpracy z pojedynczymi państwami w pozostałych częściach świata.

Trzecia generacja regionalizmu spowodowała, że na całym świecie trwają poszukiwania różnych form zinstytucjonalizowanej współpracy⁴. Wydaje się, że – z punktu widzenia samych państw – przyspieszenie rywalizacji globalnej, osłabienie kontroli nad swoimi gospodarkami, potrzeba współpracy międzynarodowej w celu rozwiązywania problemów oraz brak satysfakcjonujących struktur i instytucji globalnych okazały się czynnikami sprawczymi, zwiększającymi znaczenie rozwoju struktur regionalnych i interregionalnych. Ważną siłą napędową dla tych procesów był koniec zimnej wojny: usunięcie

³ F. Soderbaum, P. Stalgren, L. Van Langenhove, *The EU as a Global Actor and the Dynamics of Interregionalism: a Comparative Analysis*, „Journal of European Integration” September 2005, vol. 27, issue 3, s. 255.

⁴ J. Baylis, S. Smith, *The Globalization of World Politics*, Oxford 2001, s. 580.

konfliktów pomiędzy supermocarstwami z ich reperkusjami w wielu częściach świata, zapewniające regionom nowe możliwości współpracy w dziedzinie handlu i bezpieczeństwa, a także impuls ze strony Unii Europejskiej, posiadającej istotne doświadczenia w ustanawianiu i instytucjonalizowaniu powiązań z innymi ugrupowaniami regionalnymi⁵.

Interregionalizm nie jest zjawiskiem nowym, powstałym w wyniku drugiej generacji regionalizmu, gdyż można wskazać kilka przykładów wcześniejszej współpracy pomiędzy regionami. Tym, co sprawia, że procesy interregionalizmu zaczęły odgrywać coraz ważniejszą rolę w stosunkach międzynarodowych, jest fakt głębokich implikacji tych procesów i nowa jakość ich oddziaływania na światowy porządek i stosunki globalne.

W najbardziej ogólnym sensie interregionalizm można zdefiniować jako proces oddziaływania na siebie dwóch regionów. Z kolei w ogólnej debacie interregionalizm często oznacza współpracę między dwoma konkretnymi regionami w ramach formalnych stosunków interregionalnych⁶. Terminologia dotycząca interregionalizmu wciąż jest kontestowana. W najnowszej literaturze na temat globalnego zarządzania interregionalizm spełnia we współczesnym świecie pięć podstawowych funkcji: utrzymania równowagi, budowania instytucji, usprawniania, tworzenia agend i budowania tożsamości⁷. Pierwsza z funkcji, utrzymanie równowagi, nie jest strategią bazującą na sile militarnej, lecz zaprojektowaną i skierowaną w celu przeciwdziałania powstawaniu nierównowagi ekonomicznej wśród najbardziej rozwiniętych regionów świata za pomocą rozwiązań instytucjonalnych. W tym względzie ASEM (the Asia-Europe Meeting)⁸ jest europejską odpowiedzią na APEC – Układ o Współpracy Gospodarczej Azji i Rejonu Pacyfiku (the Asia-Pacific Economic Cooperation), a NAFTA – Północnoamerykańska Strefa Wolnego Handlu (North American Free Agreement) – amerykańską odpowiedzią na ASEM. Tworzenie instytucji i agend odnosi się z kolei do faktu, że in-

⁵ Ibidem, s. 591.

⁶ J. Gilson, *New Interregionalism? The European Union and East Asia*, „Journal of European Integration” September 2005, vol. 27, issue 3, s. 309. Warto zwrócić uwagę na istnienie pojęcia „transregionalizm”, które dotyczy procesu współpracy aktorów transnarodowych.

⁷ R. Jurgen, *Interregionalism and the Crisis of Multilateralism: How to Keep the Asia-Europe Meeting (ASEM) Relevant*, „European Foreign Affairs Review” Spring 2006, vol. 11, issue 1, s. 48.

⁸ ASEM to nieformalny proces dialogu i współpracy pomiędzy dwoma regionami: UE i Azją Wschodnią i Południowo-Wschodnią, obecnie w skład ASEM wchodzi 41 uczestników – 27 państw UE, państwa ASEAN, Chiny, Japonia i Korea Południowa – www.msz.gov.pl/ASEM, 12.07.2006.

terregionalizm ustanowił nową jakość w międzynarodowych interakcjach, przyspieszył wewnątrzregionalne tworzenie instytucji za pomocą nowych, skoordynowanych mechanizmów i szeregu instytucji o charakterze subsydiarnym w postaci sieci agend. Kolejna funkcja, usprawnienie, jest ekwiwalentna z tym, co można nazwać „multilateralną użytecznością”⁹. Dialogi interregionalne odgrywają w tym kontekście funkcje subsydiarne w stosunku do globalnego multilateralizmu. Natomiast budowanie tożsamości odnosi się do refleksyjnego procesu współoddziaływania, w którym czynniki kognitywne i wyobrażenia związane z przeszłością i teraźniejszością kształtują tożsamości regionalne i czynią jej bardziej wyrazistymi¹⁰.

Warto w tym momencie jeszcze raz podkreślić, że dla wielu regionów UE postrzegana jest jako wzór regionalnej integracji i strategii interregionalizmu, co z kolei wydaje się wzmacniać znaczenie UE jako aktora międzynarodowego i jej legitymizację w polityce światowej, poszerzać przestrzeń unijnych działań, a także potwierdzać tożsamość europejską¹¹.

W związku z relacjami Unii Europejskiej z innymi ugrupowaniami regionalnymi pojawia się kilka kwestii czy też pytań. Po pierwsze, czy porozumienia interregionalne zwiększają znaczenie UE w „miękkiej” polityce i do jakiego zasięgu¹². Czy UE odgrywa rolę zewnętrznego spoiwa dla nowych doświadczeń regionalnych. I po trzecie wreszcie, ponieważ interregionalne projekty i porozumienia generalnie włączają w swoje działania międzynarodowe organizacje gospodarcze, czy możemy powiedzieć, że porozumienia interregionalne, tak samo jak regionalizm, hamują czy rozwijają multilateralizm ekonomiczny¹³.

2. Wieloaspektowość interregionalizmu w kontekście działań UE

Panuje powszechna opinia, że od czasu Traktatu z Maastricht Unia Europejska zaadaptowała nowy typ porozumień o współpracy w celu rozwoju sto-

⁹ R. Jurgen, op.cit., s. 48.

¹⁰ Ibidem, s. 49.

¹¹ F. Soderbaum, P. Stalgren, L. V. Langenhove, op.cit., s. 377.

¹² J. Nye, *Power in the Global Information Age*, London 2004, s. 75–77.

¹³ S. Santander, *The European Partnership with Mercosur: a Relationship Based on Strategic and Neo-liberal Principles*, „Journal of European Integration” September 2005, vol. 27, no. 3, s. 286.

sunków ze swoimi partnerami, a interregionalizm stał się w ciągu ostatniej dekady wiodącą zasadą unijnej polityki zagranicznej. Zwolennicy tego poglądu mówią nawet o europejskim modelu czy też doktrynie politycznej bazującej na strategii interregionalizmu, prowadzonej za pomocą szeregu porozumień z regionami na całym świecie¹⁴.

Unia Europejska patronuje oraz nadaje ton procesowi interregionalizmu w międzynarodowych stosunkach gospodarczych, prowadząc interregionalne strategie w różnych formach z regionalnymi ugrupowaniami w Ameryce Południowej, Azji Wschodniej, państwami północnego basenu Morza Śródziemnomorskiego i w wielu najsłabiej rozwiniętych państwach świata¹⁵. To, że UE konstytuuje sedno tych porozumień, jest w pełnej zgodzie z jej ideą regionalizmu, obejmującego nie tylko handel i inwestycje zagraniczne, ale też dialog polityczny i związki kulturalne pomiędzy regionami. Wydaje się, że ambicją UE jest również sformalizowanie i zinstytucjonalizowanie relacji pomiędzy regionami.

W latach 60. XX w. Wspólnoty Europejskie miały ograniczone relacje regionalne z innymi rejonami świata i ograniczały się one głównie do byłych państw kolonialnych. Po przejściu na wyższy etap integracji regionalnej Unia Europejska rozpoczęła proces pogłębiania swoich stosunków interregionalnych w szerokim zakresie relacji ekonomicznych, politycznych, społecznych i kulturalnych.

Unijna działalność interregionalna składa się z szeregu porozumień, począwszy od Euro-Śródziemnomorskiego Partnerstwa (the Euro-Mediterranean Partnership), poprzez porozumienia przedakcesyjne z państwami kandydującymi, Europejską Polityką Sąsiedztwa (the European Neighbourhood Policy), porozumienie o współpracy z krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku ACP (the African-Caribbean-Pacific Cotonou Partnership), partnerstwo pomiędzy UE a Stowarzyszeniem Narodów Azji Południowo-Wschodniej (the EU-ASEAN Partnership)¹⁶, relacje EU-Mercosur (Wspólnym Rynkiem Południa)¹⁷, spotkania w kontekście the Asia-Europe Meeting (ASEM), the EU-South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC)¹⁸, EU-

¹⁴ F. Soderbaum, P. Stalgren, L. Van Langenhowe, op.cit., s. 365.

¹⁵ Ibidem, s. 285.

¹⁶ ASEAN – Association of South-Asia Nations.

¹⁷ Mercosur (Mercado Comun del Sur) – Wspólny Rynek Południa, www.mercosul.gov.br.

¹⁸ Szerzej o SAARC – S. Paranjpe, Development of Order in South-Asia: towards a South-Asia Association for Regional Cooperation Parliament, „Contemporary South Asia” November 2002, vol. 11, issue 3, s. 345–357.

Cooperation Council for the Arab States of the Gulf (GCC)¹⁹, EU-South African Development Community (SADC), the Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC), the Indian Rim Association for Regional Cooperation (IOR-ARC) oraz the Forum of East Asia-Latin America Cooperation (FEALAC)²⁰.

Relacje Unii z państwami Afryki, Karaibów i Pacyfiku (ACP) są przykładem długiej historii interregionalizmu, aczkolwiek w luźniejszej formie, bazującej na relacjach kolonialnych. Związki UE-ACP, początkowo związane z kwestiami humanitarnymi i przede wszystkim handlowymi, są obecnie definiowane ponownie jako „partnerstwo symetryczne”, co z kolei znajduje odzwierciedlenie w Konwencji z Cotonou (Cotonou Agreement). Unia Europejska podkreśla również takie kwestie, jak wzajemny handel, współpracę gospodarczą i integrację, prawa człowieka oraz zasady demokracji²¹. W wielu oficjalnych wystąpieniach i proklamacjach Komisja Europejska podkreśla liberalne i społeczne filary Unii i twierdzi, że UE jest szczególnie aktywna w promowaniu aspektów humanitarnych w stosunkach międzynarodowych, takich jak solidarność, prawa człowieka i demokrację²². Ważny jest fakt, że w ramach Konwencji z Cotonou Unia próbuje ustanowić Porozumienia Partnerstwa Ekonomicznego (Economic Partnership Agreements – EPAs) z innymi regionalnymi organizacjami w Afryce, jak np. SADC²³. Główną ideą EPAs jest pomoc krajom ACP w zintegrowaniu się z ich regionalnymi sąsiadami jako kroku w kierunku globalnego interregionalizmu, pomoc w zbudowaniu instytucji i wprowadzeniu w życie zasad demokratycznego rządzenia, a także szersze otwarcie rynków UE dla produktów z państw ACP i innych państw rozwijających się. Ścisłjsza integracja państw i regionów w Afryce jest w oficjalnej retoryce UE widzia-

---

¹⁹ Szerzej o GCC – F. Heard-Bey, *Conflict Resolution and Regional Cooperation. The role of the Gulf Cooperation Council 1970–2002*, „Middle Eastern Studies” March 2006, vol. 42, issue 2, s. 199–222.

²⁰ M. Reiterer, *Interregionalism as a New Diplomatic Tool: the European Union and East Asia*, „European Foreign Affairs Review” Summer 2006, vol. 11, issue 2, s. 226.

²¹ B. Hettne, F. Soderbaum, *Civilian Power or Soft Imperialism? The European Union as a Global Actor and the Role of Interregionalism*, „European Foreign Affairs Review” Winter 2005, vol. 10, issue 4, s. 545.

²² European Commission, *A World Player: the European Union's External Relations*, Brussels, July 2004.

²³ Szerzej o SADC (Southern African Development Community) – N. Ngoma, *SADC's Mutual Defence Pact: a final move to a security community?*, „Round Table” July 2004, vol. 93, issue 375, s. 412–414.

na jako droga w kierunku promowania przyszłych stosunków handlowych, jak również ustanowienie strategii rozwoju²⁴.

Z kolei europejskie relacje z Ameryką Łacińską w latach 90. XX w. stały się niezwykle intensywne po długim okresie ich osłabienia. Partnerstwo UE-Mercosur jest jednym z najbardziej rozwiniętych przykładów strategii interregionalnej na świecie. Początki partnerstwa związane są z rozwojem stosunków handlowych i ten aspekt jest nadal szczególnie silny w interregionalnych porozumieniach o wolnym handlu, zniesieniu cef i ograniczeń, z kontyngentami jedynie w rolnictwie i w zakresie niektórych „wrażliwych” towarów. Stopniowo współpraca interregionalna pomiędzy UE i Ameryką Łacińską zaczęła rozszerzać się na inne sektory, takie jak współpraca gospodarcza, współpraca rozwojowa, dialog polityczny, kwestie socjalne, edukację, wymianę myśli technicznej i wiedzy, a także chęć stosowania wspólnych norm i wartości²⁵. Co więcej, podkreśla się również, że współpraca pomiędzy UE i Mercosurem służyła początkowo interesom silniejszego partnera i wyrosła głównie na gruncie rywalizacji UE ze Stanami Zjednoczonymi w Ameryce Łacińskiej jako rywalizacja pomiędzy interregionalizmem reprezentowanym przez UE-Mercosur i amerykańskim projektem stworzenia obszaru wolnego handlu Ameryk FTAA (Free Trade Area of the Americas)²⁶.

W przypadku relacji UE z regionem azjatyckim, ASEM (the Asia-Europe Meeting) reprezentuje nowy typ interregionalizmu powstały po zakończeniu zimnej wojny. Tak jak w przypadku Afryki, strategia interregionalizmu UE w stosunku do krajów azjatyckim jest również wielosektorowa i obejmuje handel i inwestycje, kwestie polityczne, bezpieczeństwo i antyterroryzm, kulturę, technologię i naukę, handel narkotykami, ochronę środowiska itp. Ilość spraw i problemów włączonych w relacje z ASEM wydaje się być imponująca, jednak organizacja ta charakteryzuje się sporą elastycznością i działa czasami bez jasno określonego celu lub celu tymczasowego²⁷. Z drugiej strony ASEM ma często opinię interregionalizmu wśród „równych”, który wynika głównie z europejskiego punktu widzenia, że relacje z państwami Azji powinny być oparte na dialogu i wymianie wspólnych doświadczeń z zakresu

²⁴ Pojawiają się bardziej krytyczne interpretacje stosunków interregionalnych pomiędzy UE i Afryką. Mary Farrell twierdzi wręcz, że strategia partnerstwa UE i Konwencji z Cotonou odzwierciedla raczej interesy UE i chęć kontroli nad krajami afrykańskimi – zob. M. Farrell, *A Triumph of Realism over Idealism? Cooperation Between the European Union and Africa*, „Journal of European Integration” September 2005, vol. 27, issue 3.

²⁵ F. Soderbaum, P. Stalgren, L. Van Langenhove, op.cit., s. 366.

²⁶ S. Santander, op.cit., s. 285–290.

²⁷ B. Hettne, F. Soderbaum, op.cit., s. 548.

polityki i ekonomii bez jakichkolwiek prób narzucania przez Unię europejskiego modelu integracyjnego. W tym kontekście UE mało uwagi poświęca prawom człowieka i zasadom demokracji w Azji i nie narzuca swoich norm i praktyk²⁸.

Jedynie w obszarze transatlantyckim Unia Europejska nie posiada żadnych istotnych osiągnięć w zakresie interregionalizmu. Po prostu, nie istnieją zauważalne stosunki współpracy regionalnej pomiędzy UE i Ameryką Północną. Unia angażuje się raczej w serię bilateralnych umów z Kanadą, Meksykiem i przede wszystkim Stanami Zjednoczonymi zamiast w związek pomiędzy dwoma ugrupowaniami regionalnymi: NAFTA i UE²⁹.

Wydaje się, że żadnej dyskusji nie podlega fakt, że jakakolwiek pojedyncza teoria związana z regionalizmem da satysfakcjonującą odpowiedź, czym jest tak szeroki fenomen jest polityka interregionalna UE.

Frederick Soderbaum, Patrik Stalgren i Luk Van Langerhove dokonali w swojej pracy analizy kilku czynników, które spowodowały proces tak głębokiego zaangażowania się UE w proces interregionalizm i podzielili je na trzy grupy: związane z poparciem przez Unię liberalnego internacjonalizmu, z tworzeniem tożsamości UE jako globalnego aktora stosunków międzynarodowych oraz polityki zwiększania relatywnej i absolutnej potęgi UE³⁰.

Jeśli chodzi o poparcie przez UE liberalnego internacjonalizmu, to wiele oficjalnych oświadczeń i wypowiedzi Komisji Europejskiej podkreśla liberalne i humanitarne aspekty funkcjonowania UE. Jako przykład mogą służyć końcowe wnioski Rady Europejskiej z czerwca 2004 r.: „UE musi kontynuować wzmocnienie swej roli lidera w walce z globalną biedą”³¹. Również w dokumencie dotyczącym zewnętrznych relacji UE Komisja Europejska stwierdziła, że „UE jest szczególnie aktywna w popieraniu humanitarnych aspektów stosunków międzynarodowych, takich jak solidarność, prawa człowieka i demokracja. [...] UE współpracuje z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi na rzecz wzajemnych korzyści płynących z otwartych rynków, wzrostu gospodarczego i stabilizacji w coraz bardziej współzależnym świecie. [...] Ważnym wyzwaniem w chwili obecnej jest rozszerzanie pokoju i bezpieczeństwa poza granice UE. Ażeby sprostać temu wyzwaniu UE rozwija wspólną politykę zagraniczną i bezpieczeństwa po

²⁸ European Commission, *Europe and Asia: a Strategic Framework for Enhanced Partnership*, COM (2001) 469, 4.09.2001, s. 15–18.

²⁹ M. Reiterer, op.cit., s. 227.

³⁰ F. Soderbaum, P. Stalgren, L. Van Langenhove, op.cit., s. 368–377.

³¹ Brussels European Council, 17 and 18 June 2004 Conclusions, DOC/04/2 z 18.06.2004 r.

to, żeby działać jako siła zapewniająca stabilność, współpracę i zrozumienie w świecie³².

Interregionalizm pomaga Unii w prowadzeniu polityki zagranicznej i bezpieczeństwa i w realizacji wspólnie uzgodnionych celów bez użycia siły i w skoordynowany sposób. Te cele to głównie ochrona wspólnych uniwersalnych wartości, interesów, niezależności i integralności UE zgodnie z zasadami Karty ONZ, zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego, promowanie współpracy międzynarodowej, rozwijanie i konsolidowanie demokracji, prawa, respektowanie praw człowieka i fundamentalnych wolności³³.

W oficjalnym dyskursie UE często głosi, że liberalizacja handlu multilateralnego jest ważna nie tylko dla wzrostu gospodarczego, lecz również dla zrównoważonego rozwoju ekologicznego i społecznej równości na całym świecie. Pogląd ten jest bardzo ważny dla rozwijających się państw Południa. W rzeczywistości kluczowym składnikiem w strategii rozwoju UE jest zintegrowanie państw rozwijających się z gospodarką globalną i popieranie ich własnych wysiłków w kierunku integracji regionalnej, co jest ważnym krokiem w kierunku ich integracji z gospodarką światową. Wymienione cele sprawiają, że UE popiera wysiłki na rzecz regionalnej integracji na całym świecie i wzmocnienia współpracy interregionalnej. Oprócz pomocy państwom rozwijającym się w zintegrowaniu się z gospodarką światową i między sobą UE wyraża opinię, że integracja i współpraca regionalna może wzmocnić pokój, zapobiec konfliktom i pomóc w rozwiązywaniu problemów przygranicznych oraz w lepszym zastosowaniu i zarządzaniu zasobami naturalnymi. Ten punkt widzenia jest zbieżny z poglądami ważnych instytucji globalnych jak np. Międzynarodowa Organizacja Pracy (ILO – International Labour Organization) i Program Narodów Zjednoczonych do spraw Rozwoju (UNDP – United Nations Development Programme), które podkreślają, że regionalna integracja może być narzędziem walki z negatywnymi skutkami procesu globalizacji³⁴.

Z kolei grupa czynników podkreślająca tworzenie tożsamości UE jako globalnego aktora w stosunkach międzynarodowych podkreśla dążenie Unii do potwierdzenia swojej roli jako aktora oraz budowanie tożsamości UE w ramach promowanie interregionalizmu, dzięki któremu UE wzmacnia swoją pozycję i siłę w różnych rejonach świata, między innymi dzięki

---

³² European Commission, *A World Player...*

³³ www.europarl.eu.int/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf.

³⁴ F. Soderbaum, P. Stalgren, L. Van Langenhove, op.cit., s. 369.

próbom promowania swoich własnych doświadczeń regionalnych. Według autorów budowanie tożsamości unijnej jako globalnego aktora jest blisko związane i wzmocnione przez proces interregionalizmu, ponieważ interregionalizm nie tylko usprawiedliwia i promuje unijne aktorstwo (zarówno w ramach samej Unii, jak i w skali całego świata), lecz również wzmacnia legitymizację innych regionów, które, na odwrót, promują przyszłe budowanie regionu³⁵.

Jednym z coraz częściej pojawiających się celów w polityce Unii jest wzmocnienie jej siły politycznej i obrona jej istotnych interesów ekonomicznych i handlowych na arenie międzynarodowej. Znalazło to wyraz we wspólnej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa, wprowadzonej w 1993 r. Traktatem z Maastricht. Realizacja polityki wzmocnienia siły i znaczenia Unii znalazła również odzwierciedlenie w strategii lizbońskiej, sygnalizującej wzmocnienie pozycji gospodarczej, zwłaszcza w stosunku do Stanów Zjednoczonych: „Unia wyznaczyła sobie nowy strategiczny cel na najbliższe dziesięciolecie. Pragnie [...] stać się najbardziej konkurencyjną i dynamiczną gospodarką na świecie³⁶. Ważnym celem UE – według wielu znawców zagadnienia – jest zwiększenie swojej pozycji relatywnej w stosunku do innych globalnych (regionalnych i narodowych) mocarstw, a interregionalizm stał się strategią promującą ten cel. Jest to szczególnie widoczne w przypadku rywalizacji UE ze Stanami Zjednoczonymi i Japonią³⁷. Jak już wspomniano, relacje UE z Mercosur uważane są przez niektórych jako narzędzie rywalizacji UE ze Stanami Zjednoczonymi na obszarze Ameryki Łacińskiej. Również ASEM wydaje się być użyte przez UE nie tylko w celu wzmocnienia relacji pomiędzy Azją i UE, ale także jako powstrzymanie obecności Stanów Zjednoczonych na tym kontynencie.

Wydaje się szczególnie interesujące, że polityką siły tłumaczy się jednocześnie brak interregionalizmu w stosunkach UE–NAFTA. Brak interregionalizmu w tym przypadku spowodowany jest faktem, że UE koncentruje się przede wszystkim na wzmocnieniu swojej pozycji w relacjach ze Stanami Zjednoczonymi i nie jest zainteresowana ani ekonomicznie, ani funkcjonalnie, wzmocnieniem interregionalizmu pomiędzy Europą i Ameryką Północną. Niektórzy znawcy zagadnienia twierdzą również, że wzmocnienie współpracy UE – NAFTA mogłoby wzmocnić rolę NAFTA

---

³⁵ Ibidem, s. 371.

³⁶ W. Szymborski, *Unia Europejska. Struktura. Instytucje. Prawo*, Bydgoszcz 2005, s. 104–108.

³⁷ F. Soderbaum, P. Stalgren, L. Van Langenhove, op.cit., s. 374.

jako regionalnego gracza i w ten sposób zwiększyć relatywną pozycję siły Stanów Zjednoczonych, dominujących wśród państw NAFTA³⁸.

3. Polityka interregionalna UE w Ameryce Południowej – przypadek Mercosur

Jak już wspomniano, Traktat z Maastricht umożliwił pojawienie się nowego typu porozumień o współpracy, pozwalających na prowadzenie przez UE negocjacji interregionalnych z innymi ugrupowaniami regionalnymi w zakresie kwestii politycznych, bezpieczeństwa, współpracy, ochrony środowiska i handlu. Stosunki, jakie rozwinęła UE z Mercosur (Mercado Comun del Sur – the Common Market of the South), doskonale ilustrują proces porozumień interregionalnych, kształtujących zarządzanie globalne. Stosunki UE–Mercosur bazują na trzech głównych filarach: dialogu politycznym, współpracy i handlu³⁹.

Pierwsze unijne próby współpracy z niektórymi krajami czy ugrupowaniami regionalnymi w Ameryce Łacińskiej miały miejsce w latach 70. XX w. Jednakże dopiero w latach 90. UE zrealizowała strategię interregionalną dla całej Ameryki Łacińskiej i Karaibów. Spowodowane to było głównie z przyspieszeniem globalizacji oraz zmianami związanymi z zakończeniem zimnej wojny, które spowodowały wzrost rywalizacji na tym obszarze⁴⁰.

Relacje UE–Mercosur datują się od podpisania Traktatu z Asuntion w 1991 r., powołującego do życia Mercosur (założyciele to – Argentyna, Brazylia, Paragwaj i Urugwaj)⁴¹. Unia, podobnie jak inne centra gospodarcze, zwróciła uwagę na fakt, że region stał się politycznie stabilny i jego państwa zaczęły wprowadzać elementy gospodarki rynkowej. Dostrzegła możliwości, jakie niesło za sobą powstanie nowych rynków zbytu dla swoich przedsiębiorstw, uczestnictwo w reprivatyzacji firm, deregulacja i zwiększenie wol-

³⁸ Ibidem, s. 375.

³⁹ C. Sanchez Bajo, *The European Union and Mercosur: A Case of Inter-regionalism*, „Third World Quarterly” special Issue 1999, vol. 20, issue 50, s. 928–935.

⁴⁰ Deklaracja z Rio de Janeiro z czerwca 1999 r. miała na celu osiągnięcie „strategicznego dwu-regionalizmu” partnerstwa pomiędzy UE, Ameryką Łacińską i Karaibami, poprzez politycznym dialogiem, jak również współpracą i wymianą handlową. Czyniąc to, UE stopniowo prowadzi swoją strategię interregionalizmu z regionem, który był zawsze obszarem dominacji Stanów Zjednoczonych.

⁴¹ R. Munck, *Globalization, Regionalism and Labour. The Case of MERCOSUR*, „Capital & Society” April 2001, vol. 34, issue 1, s. 3–16.

ności gospodarczej, a także reformy mające na celu przyciągnięcie obcego kapitału i inwestycji. Jeśli chodzi z kolei o państwa Ameryki Łacińskiej, pod koniec lat 80. XX wieku Argentyna i Brazylia zakończyły swoją odwieczną rywalizację na rzecz regionalnego przywództwa i zaangażowały się w bezprecedensowy proces zbliżenia ekonomicznego i politycznego, będącego platformą dla powstania Mercosur⁴².

Stosunki pomiędzy UE i Mercosur bazują na dialogu pomiędzy ugrupowaniami, a nie pojedynczymi państwami członkowskimi oddzielnie. Ten rodzaj inicjatywy interregionalnej miał już miejsce w latach 70. XX w. i był rezultatem działań Wspólnoty Europejskiej, popierającej wysiłki państw Ameryki Łacińskiej w kierunku integracji w ramach Paktu Andyjskiego (the Andean Pact)⁴³. Poparcie Wspólnoty było początkowo ograniczone do handlu i rozwoju współpracy, ale z czasem strategia europejska rozwinęła się w regularny i zinstytucjonalizowany dialog polityczny na poziomie regionalnym. Wraz z zakończeniem zimnej wojny, wzrostem współzależności gospodarczej w skali globalnej, pogłębieniem procesów integracyjnych i przyjęciem nowych instrumentów w polityce zagranicznej, Unia Europejska mogła prowadzić politykę ambitniejszych porozumień interregionalnych, zawierających wzajemne programy liberalizacji handlu pomiędzy regionami zgodnie z zasadami i zaleceniami międzynarodowych organizacji ekonomicznych, takich jak Światowa Organizacja Handlu (WTO).

Porozumienia podpisane pomiędzy 1990 i 1992 r. z Mercosur spowodowały odnowienie związków regionu z Unią Europejską, stanowiąc ważny krok w kierunku współpracy interregionalnej. Ich wyjątkowość polegała również na włączeniu dwóch ważnych klauzul. Pierwsza z nich, klauzula dotycząca zasad demokratycznych, nawoływała do poszanowania podstawowych zasad wynikających z dziedzictwa wspólnych wartości. Klauzula dotycząca przyszłego zrównoważonego rozwoju miała na celu zwiększenie poziomu współpracy poza dziedzinę handlu⁴⁴. Porozumienia te doprowadziły do rozwoju grupowych relacji interregionalnych, wyrażających się m.in. podpisaniem porozumienia o współpracy wewnątrzinstytucjonalnej.

---

⁴² M. Haines-Ferrari, *Mercosur: A New Model of Latin American Economic Integration?*, „Case Western Reserve Journal of International Law” Summer 1993, vol. 25, issue 3, s. 415–417.

⁴³ S. Santander, op.cit., s. 290. Pakt Andyjski (obecnie Wspólnota Andyjska – the Andean Community) powstał w 1969 r. Członkami Wspólnoty są Boliwia, Kolumbia, Ekwador, Peru i Wenezuela. Chile było członkiem założycielskim, ale opuściło Pakt w 1973 r., kiedy do ugrupowania weszła Wenezuela.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 291.

Jego głównym założeniem była możliwość skorzystania przez Mercosur z europejskich doświadczeń dotyczących tworzenia integracji regionalnej. W ten sposób Mercosur, a nie jego pojedyncze państwa członkowskie, stawał się głównym partnerem UE. Unia zapewniła sekretariatowi Mercosur pomoc techniczną w takich dziedzinach, jak szkolenie, konferencje i seminaria, obsługa sieci komputerowej, dokumentacja i archiwizowanie. Mercosur korzysta również z programu szkolącego urzędników celnych i tworzenia administracji celnej. Współpraca dotyczy również pomocy Europejskiego Komitetu Standaryzacji w tworzeniu standardów technicznych i jakości (kursy, międzynarodowe spotkania, szkolenia i coroczne konferencje), jak również pomoc w przedsięwzięciach rolnych (aspekty instytucjonalne, sektory weterynaryjny i fitosanitarny). Interregionalna strategia UE spowodowała harmonizację zasad polityki gospodarczej na poziomie regionu, dzięki czemu Mercosur stworzył unię celną, która pozwoliła przedsiębiorstwom europejskim na wolny handel bez barier celnych i osiągnięcie korzyści skali⁴⁵.

Ważnym krokiem w rozwoju współpracy interregionalnej pomiędzy UE i Mercosur była propozycja Manuela Martina, komisarza europejskiego, wzmocnienia powiązań gospodarczych i handlowych na dwóch etapach: po pierwsze, za pomocą podpisania interregionalnego porozumienia dotyczącego współpracy gospodarczej i handlowej, i po drugie, za pomocą wprowadzenia w życie interregionalnego stowarzyszenia o politycznym i ekonomicznym charakterze, skierowanym ma zachęcenie do interregionalnych przepływów towarów, usług i kapitału, promowanie strategii inwestycyjnej i wzmocnienie współpracy politycznej na poziomie międzynarodowym przez konwergencję pozycji UE i Mercosur w instytucjach międzynarodowych. Strategia dwóch kroków zaowocowała podpisaniem w Madrycie w 1995 r. UE-Mercosur Interregionalnego Układu o Porozumieniu o Współpracy (EU-Mercosur Interregional Framework for Cooperation Agreement – EMIFCA), który wniósł nową jakość w postaci połączenia i współpracy dwóch unii celnych. Stało się to możliwe dzięki faktowi, że Mercosur został nadany legalny status aktora stosunków międzynarodowych, pozwalający na podpisywanie porozumień międzynarodowych i konwencji handlowych⁴⁶.

⁴⁵ Ibidem, s. 292.

⁴⁶ Ibidem, s. 293–294. EMIFCA bazuje na trzech filarach. Pierwszy z nich instytucjonalizuje regularny dialog polityczny dla dwustronnych konsultacji i koordynacji wspólnej pozycji dotyczącej kwestii multilateralnych w instytucjach międzynarodowych. Drugi filar związany jest ze współpracą w takich dziedzinach, jak walka z narkotykami, kultura, infor-

Układ ten jest zatem potwierdzeniem teorii, zgodnie z którą UE gra rolę „zewnętrznego twórcy” (*external federator*) nowych działań regionalnych za pomocą własnych projektów interregionalnych.

4. Granice polityki interregionalnej – przykład Ameryki Północnej

Można zauważyć, że nawet wtedy, kiedy UE rozwijała strategie interregionalne z wieloma nawet słabo zinstytucjonalizowanymi regionami, w stosunkach do najważniejszego partnera handlowego – Ameryki Północnej – prowadziła politykę bilateralnych porozumień z każdym z trzech państw kontynentu, praktycznie pomijając stosunki interregionalne z NAFTA⁴⁷.

W swoim artykule na temat relacji pomiędzy UE i Ameryką Północną Vinod K. Aggarwal i Edward A. Fogarty dokonują analizy trzech czynników, tłumaczących brak unijnej strategii interregionalnej w stosunku do Ameryki Północnej⁴⁸. Te czynniki to: preferencje grup interesu, polityka wzmocnienia pozycji na arenie międzynarodowej oraz proces budowy tożsamości europejskiej.

Jeśli chodzi o pierwszy czynnik, to polityka handlowa, nie tylko zresztą UE, kształtowana jest do pewnego stopnia przez interesy pewnych grup (firm, korporacji, grup „zielonych”), odzwierciedlające ich własne partycularne interesy. Innymi słowy, istnieją grupy popierające, lub nie, strategię interregionalną.

Niektóre sektory europejskie – takie jak usługi finansowe, związane z ochroną środowiska naturalnego i przemysł oparty o nową technologię – są dobrze przygotowane do rywalizacji na rynkach międzynarodowych. Wiele korporacji transnarodowych jest szczególnie zainteresowanych w do-

---

macja i telekomunikacja, problemy społeczne. Trzeci filar skupia swoją uwagę na wzmocnieniu współpracy gospodarczej i handlowej.

⁴⁷ Jedną z pierwszych amerykańskich inicjatyw było podpisanie w 1988 r. porozumienia o utworzeniu strefy wolnego handlu między USA i Kanadą (Canada – US Free Trade Agreement – CUFTA), a następnie rozszerzenie jej o Meksyk, w rezultacie czego doszło do powstania w 1994 r. Północnoamerykańskiej Strefy Wolnego Handlu (North American Free Trade Agreement – NAFTA – zob. I. T. MacDonald, *NAFTA and the Emergence of Continental Labor Cooperation*, „American Review of Canadian Studies” Summer 2003, vol. 33, issue 2, s. 173–195.

⁴⁸ V. K. Aggarwal, E. A. Fogarty, *The Limits of Interregionalism: The EU and North America*, „European Integration”, vol. 27, issue 3, s. 327–343.

stępie do wolnych rynków, dzięki czemu tworzy się prawdziwie transatlantycka więź powiązań gospodarczych. Z drugiej strony istnieje duża liczba wpływowych sektorów gospodarczych, sceptycznie nastawionych do pogłębienia liberalizacji w handlu z Ameryką Północną (rolnictwo, wyroby ze stali, tekstylia). Według autorów, pomiędzy zwolennikami wolnego handlu i grupami bardziej sceptycznymi istnieje relatywna równość i stąd wnioski, że grupy interesu nie tworzą gruntu dla interregionalnej strategii w stosunku do Ameryki Północnej⁴⁹. Główna przyczyna leży w umiarkowanym rozmiarze potencjalnego celu tych grup. *Status quo*, mimo że nie jest idealne, jest bardziej lub mniej możliwe do zaakceptowania zarówno dla obrońców, jak i przeciwników liberalizacji handlu. Obie grupy nie wygenerowały przyjaznego klimatu politycznego dla interregionalnej strategii i w dostępnych sektorach rynków Ameryki Północnej bazują raczej na technicznych i sektorowych porozumieniach, takich jak Porozumienie o Wzajemnym Uznawaniu MRA (Mutual Recognition Agreements), i nie lobbują na rzecz unijnej inicjatywy ścisłej współpracy z NAFTA. Nieobecność transatlantyckiego interregionalizmu może być również do pewnego stopnia tłumaczona brakiem ekonomicznej racji bytu dla Transatlantyckiej Strefy Wolnego Handlu TAFTA (Transatlantic Free Trade Agreement)⁵⁰.

Druga grupa czynników, powodujących brak strategii interregionalizmu, dotyczy polityki zwiększania roli i pozycji UE oraz jej wpływów na arenie międzynarodowej. Ponieważ Europa pozostaje przede wszystkim *civilian power* i polityka handlowa jest jej najbardziej efektywnym narzędziem wpływu na sytuację międzynarodową, w większości regionalnych i interregionalnych relacji handlowych Unia Europejska jest dominującą stroną i może w dużym zakresie dyktować warunki ich instytucjonalizacji. Jednak ta sytuacja nie jest charakterystyczna w relacjach UE–Ameryka Północna, a właściwie UE–Stany Zjednoczone, które są jej największym rywalem handlowym. Bez względu na pojawiające się konflikty handlowe i sprzeczności w interesach politycznych Stany Zjednoczone i Unia Europejska stały się nie tylko najpotężniejszymi podmiotami w gospodarce światowej, ale także głównymi partnerami gospodarczymi. Gospodarki obu partnerów połączone są bardzo silnymi więzami i zależnościami w zakresie wymiany handlowej. Wypracowują one łącznie ponad 50% światowego PKB. Charakteryzują się ponadto największą aktywnością w zakresie międzynarodowych

⁴⁹ Ibidem, s. 335–337.

⁵⁰ P. Brimelow, *Tafta?*, „Forbes”, 1.07.1996, vol. 158, issue 1, s. 52–53; M. Lind, *A Plea for a Global Strategy*, „New Leaders”, 30.06.1997, vol. 80, issue 11, s. 9–12; M. Lind, *Why Fast – Track Lost*, „New Leaders”, 1–15.12.1997, vol. 80, issue 1, s. 9.

przepływów towarów, usług i kapitału. W 2004 r. na Stany Zjednoczone i Unię Europejską przypadło 37% światowej wymiany towarowej i 45% wymiany usług. Są one także największymi eksporterami i importerami bezpośrednich inwestycji zagranicznych w skali światowej. Przypadało na nie 54% światowych przyływów i 67% odpływów inwestycyjnych. Natomiast wartość wzajemnych przepływów handlowych i inwestycyjnych szacowana była na około 3 bln dolarów⁵¹. Dlatego też według autorów strategia interregionalna UE w stosunku do NAFTA nie ma w tej sytuacji racji bytu.

Jeśli chodzi o ostatni czynnik tłumaczący brak polityki interregionalnej w stosunku do NAFTA – tworzenie tożsamości europejskiej – to elity europejskie (szczególnie w Komisji Europejskiej, lecz również w państwach członkowskich), promują takie strategie handlowe, które generują wrażenie istnienia paneuropejskich interesów i poczucie wspólnej tożsamości wśród narodów Europy, państw członkowskich UE. Interregionalna strategia gospodarcza, według autorów, jest subtelnym sposobem do zachęcenia przeciętnych Europejczyków, ażeby postrzegali siebie jako część spójnego, ekonomicznego, politycznego i społecznego ugrupowania regionalnego, które funkcjonuje w otoczeniu i związku z innymi tego typu ugrupowaniami w globalnym świecie⁵².

Przyszłość interregionalizmu UE–NAFTA może być również znacznie ograniczana przez dwa aspekty związane z formami organizacyjnymi NAFTA: jej instytucjonalizacją i jednocześnie asymetrią. Podczas gdy z jednej strony jest ona wysoce zinstytucjonalizowana – posiada system wyraźnych zasad i reguł handlowych oraz inwestycyjnych, postanowień dotyczących zapewnienia integralności pracy i standardów ochrony środowiska naturalnego oraz mechanizmu rozwiązywania kwestii spornych – z drugiej jest zintegrowana w sposób minimalny. Ponieważ powstała na bazie konwergencji pragmatycznych interesów poszczególnych państw, NAFTA prawdopodobnie nie przekształci się w unię gospodarczą czy też celną głównie z powodu politycznego klimatu w USA. Całkowicie dominująca pozycja Stanów Zjednoczonych w NAFTA i konsekwentny sceptycyzm Kongresu amerykańskiego w stosunku do większości rodzajów międzynarodowej integracji gospodarczej stanowi dość istotną barierę w procesie ewentualnej ewolucji funkcjonowania NAFTA. W przeciwieństwie do UE,

⁵¹ A. Jarczewska-Romaniuk, *Stany Zjednoczone a instytucjonalizacja relacji transatlantycznych*, [w:] *Institucjonalizacja wielostronnej współpracy międzynarodowej w Europie*, red. S. Parzymies, R. Zięba, Warszawa 2004, s. 162; http://europa.eu.int/comm/external_relations/us/sum06_03/eco.pdf.

⁵² V. K. Aggarwal, E. A. Fogarty, op.cit., s. 238–240.

gdzie siły rozłożone są w miarę równomiernie pomiędzy największymi państwami członkowskimi, co tworzy przyjazne środowisko polityczne dla konsensusu i multilateralizmu, hegemonia Stanów Zjednoczonych i głęboka, asymetryczna zależność Kanady i Meksyku od amerykańskiej gospodarki wydaje się „umiejscawiać” funkcjonowanie NAFTA głównie w relacjach pomiędzy administracją amerykańską i Kongresem⁵³.

Należy podkreślić na koniec, że brak strategii interregionalnej w przypadku Ameryki Północnej niekoniecznie podkopuje koncepcję czy polityczne znaczenie interregionalizmu w bardziej ogólnym kontekście. Ten brak sugeruje, że interregionalizm UE jest, przynajmniej do pewnego stopnia, głównie strategią skierowaną na osiągnięcie celów, których UE nie byłaby w stanie uzyskać za pomocą bardziej tradycyjnych multilateralnych i bilateralnych porozumień. Podczas gdy być może nie ma pojedynczego, wspólnego podejścia do prowadzenia strategii interregionalizmu, a podejście bilateralne i multilateralne może być bardziej efektywne w niektórych przypadkach, interregionalizm okazał się generalnie istotną i dającą określone rezultaty strategią dla prawie wszystkich uczestników międzynarodowej ekonomii politycznej⁵⁴. Nieobecność unijnej strategii interregionalnej w stosunku do Ameryki Północnej nie podważa jej znaczenia w skali globalnej.

5. Zakończenie

Od początku lat 90. XX w. interregionalizm (i regionalizm) interpretowany jest jako odpowiedź państwa narodowego na procesy globalizacji⁵⁵. Składnikami dla tworzenia reżimu regionalnego zarządzania są: wypracowana wymiana informacji i doświadczeń, rozwinięcie wspólnego podejścia w stosunku do współczesnych wyzwań, podejmowanie wspólnych przedsięwzięć w obszarach wzajemnych interesów i zagrożeń, zgoda na zastosowanie wspólnych reguł i zasad, standardów i wzorów działań, ustanowienie najlepszych praktyk kontroli zjawisk w skali międzynarodowej. Interregionalizm wydaje się zatem oferować dodatkową jakość współpracy o global-

---

⁵³ Ibidem, s. 333.

⁵⁴ Międzynarodowa ekonomia polityczna – dziedzina zajmująca się wzajemnymi stosunkami między polityką a gospodarką, a w szczególności politycznymi ustaleniami dotyczącymi zagadnień ekonomicznych – szerzej K. Mingst, *Podstawy stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2006, rozdz. 9, s. 245–286.

⁵⁵ M. Reiterer, op.cit., s. 241.

nym zasięgu w dyskusjach lub nawet negocjacjach dotyczących aktualnych spraw o charakterze multilateralnym i globalnym.

Interregionalizm, jak już kilkakrotnie wspomniano, jest ściśle połączony z polityką odgrywania coraz większej roli międzynarodowej UE i powstawanie porozumień interregionalnych należy rozpatrywać również w tym kontekście. Są one bowiem formą dyplomacji gospodarczej, polegającej na szerokiej sieci wzajemnej współpracy instytucjonalnej, która zawiera nie tylko kwestie dotyczące finansów i handlu, ale również uniwersalne zasady i wartości polityczne. Dzięki tej strategii UE osiąga sukcesy w procesie wzmocnienia swojej pozycji w stosunkach międzynarodowych oraz rozwija relacje z innymi regionami, pozwalające jej na promowanie własnych interesów i prowadzenie polityki zagranicznej środkami ekonomicznymi, a nie za pomocą sił militarnych.

Porozumienia czy partnerstwo interregionalne stanowią bardzo dużą część systemu współpracy regionalnej o różnorodnym charakterze. W kontekście zglobalizowanego świata i ekonomiczno-politycznej niestabilności zaistniała silna potrzeba i pojawiły się mocniejsze bodźce do współpracy na bazie regionalnej. Państwa zaczęły poszukiwać sprzymierzeńców wśród własnych sąsiadów i łączyć się z partnerami o podobnych strukturach, tworząc związki o charakterze nie tylko handlowym. Warto wspomnieć w tym momencie o funkcjonowaniu efektu domina: kiedy państwa w jednym regionie łączą się w celu prowadzenia wspólnych interesów gospodarczych, wtedy inne regiony podążają za nimi, korzystając z ich doświadczeń w celu uzyskania silniejszej pozycji w multilateralnych i globalnych negocjacjach handlowych⁵⁶.

Pomimo że interregionalizm nie jest procesem nowym w stosunkach międzynarodowych, jak dotąd nie znalazł się w centrum szczegółowych badań i nie wzbudza zbyt dużego zainteresowania w społeczności badawczej, chociaż należy wspomnieć o sporej liczbie analiz dotyczących interregionalizmu w relacjach Europy i Azji, częściowo sponsorowanych przez ASEM. Z kolei relacje UE–Ameryka Łacińska są obecnie monitorowane przez OBREAL (UE–Latin America Relations Observatory), sieć latynoamerykańskich i europejskich instytutów badawczych.

Kolejną zaniedbaną dziedziną badawczą jest analiza interregionalizmu jako oddzielnego zjawiska, a nie jedynie w ramach procesów regionalnych. Interregionalizm bowiem tworzy nową dodatkową jakość w stosunkach międzynarodowych, zapewnia nowe możliwości rozwiązywania szeregu

⁵⁶ J. Baylis, S. Smith, op.cit., s. 594.

problemów, a rozróżnienie pomiędzy regionalizmem i interregionalizmem pozwala na zbadanie wzajemnego wpływu obu procesów na siebie.

Maria Ewa Sztalach

Interregionalism as the political strategy of the European Union on the example of EU-North America relations

One of the most characteristic global phenomenon of the contemporary world is the process of intensification of international cooperation between states on regional levels and in the wider continental context.

The article presents the role of interregionalism as an agreement of cooperation between regions and regional groupings in the world. It focuses on the role of interregionalism in the European Union's foreign policy. The EU is a patron of interregional strategies in international economic relations. It has pursued interregionalism as a key element of its international policy. This strategy has been manifested in agreements with regional groupings in South America, East Asia, the Southern Mediterranean, and other less developed countries.

In the first part of the article the author describes three generations of regionalism: from the end of the Second World War till the 70's of the twentieth century (the first generation), then the 80's and 90's (the second generation) and, at last, the contemporary world with the third generation of regionalism. In the context of these waves of regionalism the author presents the processes of interregionalism.

In the second part the author focuses on the role of interregionalism that has become a strong component in the EU's foreign policy. The article provides three explanations of the EU's foreign policies that account for the variation in the policy of interregionalism across regions: promoting a liberal international agenda, building European identity as a global actor, and promoting the EU's power and competitiveness.

In the third part of the article the author tries to characterize the EU's interregional strategy towards South America. The EU's region – to – region strategy towards Mercosur (the Common Market of the South) perfectly illustrates the new wave of interregional arrangements based on three pillars: political dialogue, cooperation and trade.

In the last part of the article the author tries to explain the limits of the EU's interregional strategy and analyses three potential explanations of the EU interregional absence towards North America: interest group preferences, great power politics, and European identity-building processes.

The interesting relationship between regionalism and interregionalism deserves to be further investigated. It is worth exploring whether regionalism in the twenty-first century requires functioning interregionalism.